

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA

FAKULTA PROVOZNĚ EKONOMICKÁ

OBOR VEŘEJNÁ SPRÁVA A REGIONÁLNÍ ROZVOJ

K. S. HRADEC KRÁLOVÉ

KATEDRA HUMANITNÍCH VĚD

Diplomová práce

**DROBNÉ CÍRKEVNÍ STAVBY JAKO SOUČÁST
KULTURNÍ KRAJINY**

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Miroslav Polišenský, CSc

Vypracoval: Bc. Pavel Čepelák

© 2009

zde bude originál zadání od děkana – oboustranný lis

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma „Drobné církevní stavby jako součást kulturní krajiny“ jsem vypracovala samostatně. Veškeré podklady a použitá literatura je uvedena v seznamu použité literatury.

V Praze dne.....

.....

Poděkování

Chtěl bych poděkovat mým blízkým, kteří se mnou po celou dobu studií měli trpělivost.

**DROBNÉ CÍRKEVNÍ STAVBY JAKO SOUČÁST
KULTURNÍ KRAJINY**

**MINOR CHURCH BUILDINGS AS A PART OF CULTURAL
LANDSCAPE**

SOUHRN

Předložená diplomová práce se zabývá problematikou drobných církevních staveb, v chomutovské části Krušných hor. Diplomová práce je členěna do dvou částí. V první – teoretické části charakteristika zvolené oblasti Krušných hor. Zařazeny jsou také jednotlivé typy drobných církevních staveb jako jsou boží muka, kaple, kapličky, kamenné kříže a sochy svatých. Druhá část diplomové práce je zaměřena na problematiku konkrétních staveb a také je zdokumentován jejich technický stav a navrhuta nápravná opatření, se stanovením přibližných nákladů na provedení nápravných opatření.

KLÍČOVÁ SLOVA

drobná církevní stavba, kaplička, boží muka, kamenné kříže, sochy

SUMMARY

This thesis deals with minor church buildings in the Chomutov region of the Ore Mountains. It is divided into two parts. The first, theoretical part is devoted to the characterization of this part of the Ore Mountains. It also includes descriptions of the particular types of minor church buildings such as devotional pillars, wayside crosses, chapels, village chapels, stone crosses and statues of the saints. The second part of the thesis is focused on the concrete church buildings in the region and their technical conditions. Remedial measures with approximate costs of their implementation are proposed.

KEY WORDS

minor church building, village chapel, chapel, devotional pillar, stone crosses, crosses, statues

OBSAH

1. Úvod.....	6
2. Cíl práce a metodika.....	6
3. Charakteristika oblasti.....	7
3.1. Demografický vývoj.....	7
3.2. Hospodářská charakteristika oblasti.....	8
4. Postavení drobných církevních staveb v jednotlivých období.....	9
4.1. Období před rokem 1945.....	9
4.2 . Období mezi léty 1945 1989.....	10
4.3. vývoj po roce 1989.....	12
5. Druhy jednotlivých církevních staveb.....	12
5.1. Kamenné kříže.....	12
5.1.1. Vývoj názorů na původ kamenných křížů.....	13
5.1.2. Jednotlivé významy kamenných křížů.....	14
5.1.3. Ikonografie křížů.....	15
5.1.4. Datování.....	16
5.1.5. Topografie křížů.....	17
5.1.6. Soupisy.....	17
5.2. Boží muka.....	18
5.2.1. Jednotlivé části božích muk.....	20
5.3. Kaple – kapličky.....	20
5.4. Sochy svatých.....	21
5.4.1. Ikonografie soch.....	21
5.4.2. Kříže.....	23
6. Popis jednotlivých staveb.....	23
6.1. Obec Blatno – kamenný kříž s Kristem.....	24
6.2. Obec Blatno (Bečov) – kaple.....	25
6.3. Obec Blatno (Hradečná) – kaple neposkvrněného početí Panny Marie.....	26
6.4. Obec Blatno (Květnov) – Kamenný smírčí kříž.....	27

6.5. Obec Blatno (Květnov) - socha Madony.....	28
6.6. Obec Blatno (Květnov) - pozůstatky kamenného podstavce s ohrádkou.....	29
6.7. Obec Blatno (Mezihoří) – kaple.....	30
6.8. Obec Blatno (Radenov) – socha sv. Jana Nepomuského.....	31
6.9. Obec Blatno (Šerchov) – pozůstatky kaple zvěstování Panny Marie.....	32
6.10. Obec Blatno (Šerchov) – kovový kříž.....	33
6.11. Obec Blatno (Šerchov) – pozůstatky kamenného podstavce kříže.....	34
6.12. Obec Blatno (Zákoutí) – Kaple.....	35
6.13. Obec Blatno (Zákoutí) – kovový kříž na kamenném podstavci.....	36
6.14. Obec Boleboř – socha sv. Donáta.....	37
6.15. Obec Boleboř (Orasín)- kaple Panny Marie.....	38
6.16. Obec Boleboř (Orasín)- krucifix.....	39
6.17. Obec Boleboř (Svahová) – kaple.....	40
6.18. Obec Kálek – kaple.....	41
6.19. Obec Kálek (Jindřichova Ves) – kaple sv. Anny.....	42
6.20. Obec Kálek (Načetín) – kple sv. Huberta.....	43
6.21. Obec Vysoká Pec – kaple.....	44
6.22. Obec Vysoká Pec (Drmalý) – kovový kříž na kamenném podstavci.....	45
6.23. Obec Vysoká pec (Pyšná) – kaple.....	46
7. Vyhodnocení výzkumu.....	47
8. Závěr.....	49
Seznam literatury.....	50
Přílohy.....	51 - 104

1. ÚVOD

Problematika drobných církevních staveb začíná být v současné době opět aktuální a proto jsem z tohoto důvodu zvolil téma mé diplomové práce. Diplomová práce je členěna do dvou částí. V první – teoretické části charakteristika zvolené oblasti Krušných hor. Zařazeny jsou také jednotlivé typy drobných církevních staveb jako jsou boží muka, kaple, kapličky, kamenné kříže a sochy svatých.. Druhá část diplomové práce je zaměřena na problematiku konkrétních staveb a také je zdokumentován jejich technický stav. Odbornou pomoc mi po celou dobu poskytoval vedoucí mé diplomové práce.

2. CÍL DIPLOMOVÉ PRÁCE A METODIKA

2.1. CÍL PRÁCE

Cílem diplomové práce bylo na základě studia literatury, dalších odborných pramenů a dostupných materiálů a samotného terénního výzkumu týkajícího se uvedeného tématu, vytvořit obecný přehled drobných církevních staveb jako součást kulturní krajiny v chomutovské části krušných hor. Prvořadým úkolem bylo zpracování teoretické rešerše tj. problematiku drobných církevních staveb a to zejména jejich význam, dokumentaci zhodnocení současného stavu a kalkulace nákladů na jejich opravy. Druhořadým cílem bylo stanovení návrhů nápravných opatření u jednotlivých popisovaných staveb.

2.2. METODIKA PRÁCE

První část práce je zpracována s použitím příslušných výzkumných metod, např. studium písemností a zákonů a v neposlední řadě i konzultace jednotlivých témat na odborné úrovni v oblasti církevních staveb. Při sběru dat byly převážně čerpány informace z odborných monografií a informací z medií, on-line časopisů, odborných článků a internetu. Teoretická část diplomové práce je rozdělena do několika kapitol. V první kapitole je práce věnována obecné problematice drobných církevních staveb. Druhá část je věnována především terénnímu výzkumu jednotlivých církevních staveb a jejich aktuálnímu stavu, na jehož základě budou navržena nápravná opatření.

3. CHARAKTERISTIKA OBLASTI

3.1. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

Nejstarší osídlení na Chomutovsku se datuje do doby bronzové. Území v tomto období obýval lid únětické kultury. Přibližně v 15. století př. n. l. oslabil tuto kulturu vpád pastevců, lidu mohylové kultury. Ve 13. století př. n. l. se na tomto území usídlil lid lužické kultury, zvaný též jako lid popelnicových polí, podle způsobu pohřbívání mrtvých. Každá z předchozích kultur zde zanechala svůj vliv a tak vznikla tzv. smíšená kultura knovízská. Kolem 5. století př. n. l. na Chomutovsko začaly pronikat keltské kmeny s laténskou kulturou. V severozápadních Čechách pravděpodobně žil keltský kmen Volků – Tektoságů.

Později obývaly oblast germánské kmeny, o nichž se nedochovalo mnoho zmínek a jejichž pronikání spolupůsobilo při odchodu Keltů. Germánské kmeny zde setrvaly až do příchodu Slovanů v (6. století n. l.), kteří v této oblasti zakládali nová sídliště. Oblasti nížin byly hustě osídleny kmenem Lužanů, jejichž osídlení sahalo až k úpatí Krušných hor. V 10. století se stává vládnoucím rodem rod na území Čech rod Přemyslovců.

V pohraničních oblastech proběhlo několik kolonizačních vln. První, církevní, byla již ve 13. století, při níž vznikla řada klášterů. Druhou kolonizační vlnou bylo úsilí panovníka vybudovat opěrné body moci, proto bylo založeno královské město Kadaň, vybudován hrad Hasištejn a založen Chomutov. V průběhu 13. století byla dovršena kolonizace nížinných oblastí a od 14. století začalo i osidlování horských oblastí v souvislosti s těžbou stříbra a dalších rud. V 16. století proběhla další kolonizační vlna jako důsledek obnovy těžby rudných ložisek. Po úpadku těžby v 17. století se způsob obživy zdejších obyvatel změnil. Ze Saska sem začaly pronikat specializované výroby např. puškařství nebo hračkařství. Tato tradiční řemesla, charakteristická pro tuto oblast většinou přetrvala až do roku 1945.

Jednou z posledních vln osídlení Chomutovské oblasti byl přísun obyvatelstva v 19. století v souvislosti s rozvojem těžby hnědého uhlí, jeho zpracování a využití v palivo energetickém průmyslu, ale i v ostatním průmyslu. Po roce 1848 došlo k přílivu německého obyvatelstva do pohraničních oblastí. Ve 20. století se neustále zdokonaloval a tím se neustále zvyšovala potřeba nových pracovních sil. V období 2. světové války došlo k obsazení nejen pohraničních oblastí, ale celého území našeho státu. V této době zde vznikala spousta smíšených rodin. Po navrácení pohraničních území a odsunu německých

obyvatel zde ubylo mnoho pracovních sil, které však s neustálým rozvojem průmyslu (především hornictví, energetiky a hutnictví) přicházely z jiných částí naší země (Čepelák 2006).

3.2. HOSPODÁŘSKÁ CHARAKTERISTIKA OBLASTI

Počátky osídlení oblasti Chomutovska se datují od doby prvních nálezů a sběrů nerostných surovin, které lidé sbírali a následně se je naučili i zpracovávat. To vyžadovalo vybudování jednoduchých zařízení pro zpracování těchto nerostných surovin – pecí a hamrů. A tak se zde začala vytvářet staletá tradice těžby a zpracování železných a neželezných rud. S rostoucím zájmem a spotřebou těchto kovů se usilovněji hledala nová ložiska těchto užitkových nerostných surovin např. cínu, železa, mědi a stříbra. Právo dobývat tyto nerostné suroviny, uděloval těžářům panovník zvláštním dekretem.

Éra doby bronzové a železné z velké části vyčerpaly ložiska rud Krušných hor a v krajině zbyly jen pozůstatky důlních děl, pecí a hamrů, které jsou dnes dokladem hutnické a báňské činnosti v oblasti severních Čech. S nástupem průmyslové revoluce docházelo času docházelo k přechodu z manuální práce na moderní strojní výrobu, která byla mechanizována a modernizována, byly také využívány nové výrobní technologie. To mělo za následek zkvalitnění a urychlení výrobního procesu a úsporu lidské pracovní síly (Čepelák 2006).

V 16. století byla na Chomutovsku objevena ložiska rud (např. Měděnec), v tomto období se také začalo těžit hnědé uhlí a jeho doprovodné nerosty jako je např. kamenec.

Rozsáhlý rozvoj hnědouhelného hornictví nastal až v 18. a 19. století, kdy došlo k rozmachu manufaktur. Dosavadní zdroje tepelné energie a pohony strojů již nebyly dostačující a tak se uhlí stalo hlavním energetickým zdrojem. Rozvoj hornictví si vyžadoval zdokonalení dopravní infrastruktury, proto zde dochází k vybudování železniční sítě, spojující Chomutovsko s Ústím nad Labem, Prahou i Chebem a dokonce i se sousedním Německem.

Chomutovsko svojí rozlohou zaujímá jen nepatrnou část České republiky (obr.1), avšak z hospodářského hlediska hraje tato oblast nezastupitelnou roli. Především v odvětví energetiky a hornictví. Zdejší báňská činnost je založena na povrchovém způsobu dobývání

hnědé uhlí, které je dále zpracováváno v tepelných elektrárnách Pruněřov I. a II., Tušimice II. Ty se podílejí 20 % na celostátní výrobě elektrické energie (Čepelák 2006).

4. POSTAVENÍ DROBNÝCH CÍRKEVNÍCH STAVEB V JEDNOTLIVÝCH OBDOBÍCH

4.1. OBDOBÍ PŘED ROKEM 1945

Před rokem 1945 počet sakrálních staveb v českých zemích celkově stále narůstal. Po období josefínských reforem, (které v té době znamenaly po době husitství a třicetileté války nejvýraznější ochuzení v počtu sakrálních staveb) na konci 18. století sice také docházelo k demolicím kostelů a kaplí, většinou však jen proto, aby byly tyto objekty zvětšeny, zmodernizovány či kvůli špatnému technickému stavu znovu postaveny. Úplné demolice bez náhrady byly spíše výjimečné a jejich počet byl podstatně nižší než počet zcela nově zakládaných sakrálních staveb.

Vlna ničení sakrálních staveb, která české země postihla po roce 1945, přesněji po roce 1948, a které s větší nebo menší intenzitou trvala až do roku 1989, nemá v moderních českých dějinách obdoby. Zničeno bylo nesrovnatelně více staveb než v době josefínských reforem, škody podobného rozsahu způsobily snad jen husitské války. Ničení v průběhu těchto 40 let zasáhlo všechny typy sakrálních památek – od křížů a božích muk přes drobné kapličky a velké kaple až po kostely a rozsáhlé klášterní areály. Při ničení se jen málo přihlíželo k umělecké hodnotě staveb (jako příklad lze uvést kostely v Hustopečích, Doupově (obr. 2) či Osoblaze) (Valenčík 2006).

4.2. OBDOBÍ MEZI LETY 1945 – 1989

Zásadním zlomem v pohledu na sakrální památky byly politické změny v únoru 1948. Nový vládnoucí režim pohlížel na tyto stavby jako na ztělesnění náboženské ideologie, kterou bylo nutno zlikvidovat. Důsledkem tohoto přízemního ateistického přístupu, byla likvidace nejrůznějších sakrálních staveb na celém území našeho státu.

Ve většině případů byla hledána pouze záminka pro likvidaci této stavby. Jakmile byla tato záminka nalezena, bylo o osudu stavby takřka rozhodnuto. Ve většině případů se jednalo o důvody jako např. špatný technický stav stavby, stavba byla prohlášena jako překážka v rozšiřování silniční sítě, poškození staveb vlivem požáru nebo úderem blesku apod. Nejčastěji bylo také využíváno taktiky, kdy úřady nejprve bojkotovaly opravy sakrálních staveb a v okamžiku kdy technický stav těchto staveb dosáhl havarijního stavu, byla nařízena demolice. Jako zdůvodnění ve většině případů bylo použito odvolání na ochranu a zdraví občanů a hlavně dětí.

Ve vnitrozemí naší republiky se menších obcích takřka vždy našla skupina lidí, která odolávala nátlaku úřadů a svůj kostel či kapli dokázala uhájit po celou dobu komunistického režimu. Likvidace v těchto oblastech tak ve většině případů postihla pouze drobné památky nacházející se mimo vsi (kříže, boží muka) překázející sjednocování pozemků v rámci budování JZD (Valenčík 2006).

V pohraničí byly důsledky daleko ničivější. Důvodem byl příchod nových osídlenců, kteří si nedokázali vybudovat vztah k bývalým německým sakrálním stavbám. Většina nových osídlenců pohraničních oblastí sem přicházela z důvodu vidiny získání vlastní půdy a hospodaření na ní. Tato vize se vytratila v roce 1948, kdy proběhla kolektivizace a znárodnění půdy. Většina osídlenců proto opustila pohraniční oblasti a vrátila se zpět do vnitrozemí. V 50. letech došlo k nárůstu opuštěných domů, které se začaly stávat postupně zdrojem stavebního materiálu a byly pozvolna rozkrádány. Stejný osud ve většině případů postihl i drobné sakrální stavby.

Největší demolice nastaly po vydání vládního nařízení ze dne 30.1.1956. Ministerstva místního hospodářství ČSR. Byl to výnos o demolcích opuštěného nemovitého majetku jehož cílem bylo zlepšení vzhledu krajiny a odstranění nebezpečí zranění, které rozpadající se budovy představovaly. Likvidace těchto staveb pokračovala nepřetržitě přibližně až do roku 1960. V průběhu těchto demolic padly za obětí tisíce nejrůznějších

staveb po celém území tehdejší ČSR. Objekty pro demolice vybíraly ustanovené okresní komise ve spolupráci s místními národními výbory, které vypracovávaly seznamy opuštěných nemovitostí určených k demolici. V tomto období však ještě neexistovala účinná památková ochrana zakotvená právním předpisem, a proto se velice často na seznamy nemovitostí určených k demolici zařazovaly i objekty kulturního významu jako např. kostely, kaple, zámky apod.

Období 70. - 80. let 20. století lze z pohledu sakrálních staveb charakterizovat jako období postupného chátrání. V tomto období probíhaly likvidace zejména drobných sakrálních staveb např. kapliček, božích muk apod. především v oblasti severních a severozápadních Čech. Záchranu některým stavbám přinesl odpor zástupců církve a části místních usedlíků proti bezohlednému devastování těchto staveb.

Lze tedy říci, že období čtyřicetileté vlády komunismu na našem území lze považovat za období největší devastace sakrálních staveb v našich dějinách.

Specifickým vývoj prošly po roce 1945 oblasti, ve kterých byly vytvořeny tzv. vojenské tábory (později nazývané vojenské újezdy) a pohraniční pásma. Důsledkem, bylo vystěhování prakticky veškerého obyvatelstva z těchto oblastí a byl do nich vyhlášen přísný zákaz vstupu. Většina staveb v tomto prostoru byla postupně zlikvidována buď odstřelem ženijních jednotek nebo byly tyto stavby využity jako cvičné cíle při výcviku dělostřelectva. Jako příklad lze uvést nařízení ministerstva obrany ze dne 18.12.1946, kterým se ruší všechny kostely a kaple na území vojenských újezdů „s výjimkou kostelů historickýc , cenných a poutních“.

Obdobné plošné demolice byly menšího rozsahu, proběhly také v oblasti SZ hnědouhelné pánve z důvodu dobývání mocných hnědouhelných ložisek. V tomto případě muselo těžbě ustoupit několik obcí i s řadou sakrálních staveb. Jako extrém lze označit kompletní demolici města Mostu na základě rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ ze dne 2.10.1962 a následného vládního usnesení č. 180/1964. Ze starého Mostu zbylo jen několik staveb, např. lze uvést přestěhovaný děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie.

Mnoho obcí a s nimi spjatých sakrálních staveb bylo zlikvidováno v důsledku budování vodních přehrad a regulací toků řek. Mezi největší patří zejména Nechanice, Orlík, Římov, Fláje, Přísečnice a řada dalších (Valenčík 2006).

4.3. VÝVOJ PO ROCE 1989

S nástupem nových politických změn po listopadu 1989 přichází i změny ve vztahu k sakrálním stavbám. Jestliže bylo v období let 1948 – 1989 zničeno přes 2 500 kostelů, kaplí a další tisíce byly vážně poškozeny. Po roce 1989 jich bylo zničeno asi pouze 40 a to z důvodu neochoty investovat do silně poškozených staveb. V těchto případech se jednalo spíše o pozůstatky komunistického přístupu ke kulturnímu dědictví našich předků, ale tyto případy byly spíše ojedinělé. V současné době je trend veden spíše opačným směrem a to zejména k rekonstrukcím a sanacím léty zanedbávaných a zdevastovaných objektů. Za posledních 15 let byly opraveny či alespoň zakonzervovány stovky sakrálních staveb. Ani však 15 let nepostačilo k obnově všech poškozených staveb, které jsou i v dnešní době ve špatném technicky stavu. Současným trendem je však obnova těchto staveb a jsou právem považovány za kulturní dědictví naší země, o které je nutno pečovat a předávat je v dobrém stavu dalším generacím (Valenčík 2006).

5. DRUHY JEDNOTLIVÝCH DROBNÝCH CÍRKEVNÍCH STAVEB

5.1. KAMENNÉ KŘÍŽE

Mezi drobnými památkami v přírodě zaujímají zvláštní postavení kamenné kříže, u nás většinou nazývané smírčími kříži . Jsou zhotoveny z jednoho kusu kamene a jejich podoba odpovídá rozdílné řemeslné dovednosti tvůrce. Typy kamenných křížů jsou znázorněny na (obr. 3). V některých případech jde jen o kameny přizpůsobené několika údery sekáčem do tvaru kříže (obr. 4), jindy prozrazují již vysokou míru profesionální úrovně kamenického mistra. Necelá polovina křížů je však opatřena vysekaným obrazcem kříže, náradí, zbraně, u některých je vytesán krátký text nebo letopočet

Umělecké zpracování, význam vysekaných nápisů, místní pověsti a tvarosloví křížů jsou stejné i u dalších druhů kamenných křížů, které jsou reliéfně nebo basreliéfně vysekány

na plochých čtyřúhelníkových nebo kruhových kamenech a které rovněž zahrnujeme mezi smírčí kříže. Tyto kříže se obecně označují jako křížové kameny (Urfus et. al. 2001).

5.1.1. VÝVOJ NÁZORŮ NA PŮVOD A VÝZNAM KAMENNÝCH KŘÍŽŮ

První dochované zmínky o těchto křížích se objevují v literatuře v první polovině 19. století, v souvislosti se soupisovými akcemi nadšených badatelů soustředěných do tehdy vznikajících muzejních a vlastivědných spolků.

Na území Moravy byly kamenné kříže pod vlivem cyrilometodějského milénia dávány do souvislosti s cyrilometodějskou misí. Zastáncem zmíněné teorie byl jeden ze zakladatelů Vlastivědného muzejního spolku v Olomouci Jan Havelka. V roce 1885 vyvrátil tuto teorii J. Kalousek článkem *O kontroverzách cyrilo-metodějských*, otištěném v časopise Atheneum. Hypotéza prof. Havelky o původu kamenných křížů z Velké Moravy byla i po jeho smrti dále rozšiřována jeho následovníkem Františkem Příkrylem a je uznávána do dnešní doby

Kromě regionální moravské literatury vstupují kamenné kříže do literatury německé, zejména na území Německa a německy mluvících krajů Rakousko-Uherska.

Od roku 1892 dával prostor tématice kamenných křížů v té době založený časopis Český lid, do kterého o křížích psali: A. Šolta, J. Brož, J. Král, J. Š. Baar a další. Ještě v témže desetiletí o kamenných křížích psaly časopisy Unser Egerland (od roku 1897), Zeitung für Österreichische Volkskunde (1897), Mittheilungen der Nordböhmisches Exkursions Club (1895) a mnoho dalších tiskovin.

Tato aktivita dobře zapadala do obecného zájmu o památky (v té době označované jako starožitnosti) a péče rakousko-uherského ministerstva kultury a vyučování a od roku 1873 jeho orgánu – Centrální komise (K.K. Central-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst und historischen Denkmale). Členitý zájem badatelů profesionálních i amatérských, dostal organizační základnu v soupisových akcích, které měly za cíl provést soupisy všech uměleckohistorických památek. V pravidelně vydávaných zprávách Centrální komise se objevovaly soupisy křížů prof. Wilhelm, který za svůj život (1856-1940) soustředil popisy několika set kamenných křížů a křížových kamenů z území severozápadních a západních Čech. Prof. Wilhelma také jako první upozornil na zmínky o

kamenných křížích ve smírčích smlouvách, jež se koncem středověku uzavíraly před městskými úřady mezi rodinami oběti a vraha a týkaly se finančního vyrovnání. Zmíněná tradice náhrady krevní msty byla později kodifikována v městských právech a platila v našich zemích až do období třicetileté války (Urfus 1992).

V pozdějších právních předpisech již možnost mimosoudního vyrovnání zakotvena nebyla. V městských knihách v Plzni, Chebu, Kladrubech, Horním Slavkově, Ostrově nad Ohří, Krupce a Ústí nad Labem dodnes existuje přibližně 30 smírčích smluv, které mimo jiných pokut a pokání ukládají postavení kamenného kříže. Z tohoto důvodu došlo k nesprávnému označení všech kamenných křížů, křížových kamenů a křížových kol jako smírčích křížů.

Okolnost, že bylo nalezeno pouhých 30 smírčích listin ukládající ve většině dokumentů postavení kamenného kříže, umožnila vznik několika dalších teorií o poslání a významu kamenných křížů (Urfus et. al. 2001).

5.1.2. JEDNOTLIVÉ VÝZNAMY KAMENNÝCH KŘÍŽŮ

Kult znamení smrti neboli pamětní význam: Znamení kříže má v křesťanských dějinách neopomenutelnou symboliku, představuje symbol Kristovy mučednické smrti. Proto základ vysvětlení kamenných křížů jako kultu smrti je použitelný i přijatelný u konkrétního objektu, jehož původ není jinak prokazatelný. V některých případech se badatelé domnívají, že řada původně hrubě kamenicky vytvořených smírčích křížů byla později opatřena pamětním nápisem, připomínající nějakou tragickou událost

Smírčí význam (smírčí kříže): Jedná se o jednu z nejvíce prokazatelných teorií o původu těchto křížů. Tato teorie je doložena několika smírčími smlouvami, na jejichž základě bylo vybudováno okolo 30 kamenných křížů po celém našem území. Právě malý počet doložených smírčích smluv dokládá původ pouze malému počtu kamenných křížů které, lze s určitostí označit jako smírčí kříže. Stavba těchto křížů v určité míře sloužila jako náhrada krevní msty a byla jakýmsi vyrovnáním při násilných činech mezi rodinou oběti a viníka, přičemž vybudování bylo zakotveno tzv. smírčí smlouvou.

Hraniční znamení (mezní kameny): Funkce kamenných křížů jako hraniční znamení je prokázána prostřednictvím písemných dokladů. Kříže mohly být užívány jako hraniční

znamení zejména v těch případech, kdy stály na určitém a v povědomí obyvatel fixním místě. Při vytyčování a změnách hranic byly použity jako hraniční body. Jako prokazatelným hraničním symbolem lze označit vytesaný symbol kříže na opracovaných i neopracovaných mezních kamenech.

Misijní původ je znám především z cyrilometodějské mise. Na našem území pravděpodobně nelze přiřadit k tomuto období žádné kříže volně stojící v krajině. V tomto případě se jedná o jeden z nejméně prokázaných původů křížů na našem území.

Projev germánské symboliky s největší pravděpodobností byla tato teorie vytvořena účelově jako protiklad teorie cyrilometodějské mise. To mělo mít za úkol doložit historii osídlení germány především v oblasti Sudet. Podle této teorie bylo jako motivu použito vyobrazení slunečního kola na některých křížích na našem území.

Symboly rekatolizace v tomto případě se jednalo o symbolické zviditelnění vítězství katolicismu v době církevní protireformace. Jako symbol bylo používáno trojice křížů vztyčených na území katolíků.

Znamení u cest v tomto případě plnily kameny funkci výstražných znamení nebo dokonce dopravních nebo celních značek. Jako příklad lze uvést kámen se symbolem brzdy, tyto kameny byly označovány jako čuby a sloužily jako varování před prudkým klesáním cesty. Dále lze uvést celní kola, která představovala návěst před celnicemi a měla podobu kruhových křížových kamenů. Na našem území tvoří okolo 2 – 3 celkového počtu kamenných objektů (Urfus et. al. 2001).

5.1.3. IKONOGRAFIE KŘÍŽŮ

Necelá polovina smírčích křížů je opatřena petroglyfem. Na kamenech nacházíme obrazce náradí, znamenající zřejmě profesi člověka, který vstoupil do události, jež se smírčího kříže týkala. Častým motivem je sekera, dále nůž, kladivo, mlátek, ruční vřeteno, kolovratové vřeteno, soukenické nůžky, soukenická střela, tkalcovský člunek, krejčovské nůžky a kleště. V jednotlivých případech se objevuje žehlička, pluh a vůz s rejdem.

Zbraně snad symbolizují vražedný předmět. Nejčastěji jsou zastoupeny chladné zbraně všech typů, v několika případech kuše, v jednom případě jezdecká pistole a puška.

Vysekané kříže doplňují trojrozměrné objekty a často se opakovaně objevují na ramenech křížů, nebo v jednotlivých polích křížových kamenů.

Letopočty a nápisy jsou častěji německé, na Moravě a ve vnitřních Čechách české. Latinský nápis nalezen nebyl. Obsahem textů je poručení duše zabitého bohu nebo krátký popis události. Někdy byl nápis pořízen dodatečně a časově s postaveným křížem nesouvisí. Kamenické značky se na křížích nenašly (Urfus et. al. 2001).

5.1.4 DATOVÁNÍ

Určit stáří smírčích křížů je velmi obtížné vzhledem k vysokému stupni eroze materiálu, která u některých objektů stírá jejich obrysy. Za předpokladu myšlenku, že kamenné kříže jsou hmotnými památkami právní kultury, můžeme je zasadit do 14. až 16. století.

Málo informací dávají shodné rysy s architekturou a v případech řemeslného zpracování i obliba určitého výrazu křesťanského symbolu ve své době. Časový posun uměleckých hledisek v Evropě a okolnost, že se na výrobě křížů podíleli kameníci ze stavebních hutí, venkovští kameníci i prostí lidé, mají za následek širokou škálu různých podob. Třídí se nejvýše do dvou skupin: na starší, robustní, pravoúhle opracované kříže latinského typu a na mladší, většinou subtilnější kříže, často s okosenými hranami, řeckého a někdy i klínového typu. Tvar smírčího kříže je zřejmě ovlivněn i krajovými zvyklostmi.

Použití petroglyfů k časovému zařazení může vycházet z typologie zbraní. Lze totiž spolehlivě rozlišit meče silné a štíhlé, kord, palaš a šavli a podle nich učit dobu, kdy se převážně používaly. Podobně lze přihlédnout k typologii seker, které se často vyskytují. Jako časové mezníky mohou sloužit také určité vynálezy a doba, kdy se rozšířily (vůz s rejdem po roce 1400, kolovrat po roce 1500, jezdecká pistole po roce 1600). Každý pokus o datování je pečlivě prověřen a musí být v relaci s dalšími poznatky. Jsou známy případy, kdy objekt byl opatřen nápisem, který se stářím kříže nesouvisel a připomínal jinou událost, například násilný čin, jenž se stal v jeho blízkosti (Urfus et. al. 2001).

5.1.5. TOPOGRAFIE KŘÍŽŮ

Následující závěry vycházejí ze statistického zpracování souboru popisů kamenných křížů a křížových kamenů uložených v centrální evidenci Ašského regionálního muzea.

Kamenné kříže se nacházejí po celé Evropě. Na území České republiky se vyskytují na místech středověkého osídlení. Krajina ve středověku neosídlená kamenné kříže nemá (např. centrální Šumava). Malá hustota tehdejšího osídlení znamená i menší výskyt křížů. Výjimkou je Praha a její širší okolí. V tomto prostoru probíhal v minulosti rozsáhlý stavební rozvoj a obrovské úpravy terénu v souvislosti s budováním silniční a železniční sítě a je možné, že tyto památky jako i mnoho jiných v posledních desetiletích vzaly za své.

V souboru jsou zastoupeny různé typy křížů. Nejčastěji se vyskytuje kříž řecký, dále latinský a klínový, u nejmladších objektů typ maltézský, jetelový a křížkový. Křížové kameny a křížová kola nesou kříže typu řeckého i latinského, kříže patkové, berličkové, lotrinské, papežské, patriarší a jenom v jednom případě kříž pravoslavný.

Zajímavé je rozložení křížů podle druhů. V okrese Cheb, v severních a západních Čechách se v 80% případů vyskytuje kamenný kříž. Křížové kameny se soustřeďují do okolí Plzně, Tachova a Domažlic. Druhou oblast tvoří okolí Pelhřimova, Jihlavy a Třebíče. Téměř všechna křížová kola nacházíme na okrese Plzeň-sever. Mimo uvedená místa nepřevládá žádný druh a všechny typy se vyskytují společně (Urfus et. al.2001).

5.1.6. SOUPISY

Z regionálních seznamů památek vycházel na začátku 20. století prof. Wilhelm, který v terénu prověřil, popsal a spolu s kresbou v měřítku 1:35 postupně publikoval ve zprávách Centrální komise i jinde stovky křížů.

V roce 1940 dr. Walter Dreyhausen (1913-1990) uveřejnil jako svou disertační práci dodnes základní dílo *Die alten Steinkreuze in Böhmen und in Sudetengau*, ve kterém soustředil všechny dosavadní poznatky o kamenných křížích a uspořádal je do katalogu o 499 položkách. Vycházel z prací zejména německých autorů, proto je území Sudet zpracováno úplněji než vnitřní území Čech. Pro toto území a Moravu jsou cenné práce Dokoupila, Svobody, Rennera a dalších (Urfus et. al. 2001).

5.2. BOŽÍ MUKA

Boží muka jsou sloupky nebo piliře ukončené kaplicemi, lucernami, sanktuáři nebo prostými hlavicemi, do jejichž vrcholu byl vsazen kovový kříž nebo nesly kříž kamenný (obr.5).

Nejstarší naše boží muka jsou ze 13. století. Stojí ve Všestudech a jejich stáří se určuje podle pletence, obepínajícího kulatý, čtyřmi lištami armovaný dřík. Tato boží muka mají lucernu otevřenou ze všech čtyř stran okolo kulatého sloupku a tak mohla sloužit jako prostor pro umístění svíček. Později byla lucerna vystřídána hranolovitou kaplicí s reliéfy nebo obrázky v nikách. Jinak o božích mukách můžeme najít zmínku už ve starých nařízeních, kdy Boleslav na přání sv. Vojtěcha přikázal, aby znamení „Božího umučení“ bylo vytesáno na každé bráně a aby na dřevěném nebo kamenném sloupu bylo postaveno v každé vsi.

Všechna nejstarší boží muka (většina zničená až ve 20. století) stávala podél cest a obchodních stezek, někdy lemovaly cestu k popravišti, jako např. v Mostu. V okolí Chomutova se dochovalo největší množství gotických božích muk. Všechna takto starší muka mají hraněné dříky. Stojí většinou na pravoúhlých kamenných soklech a jsou ukončena hlavicemi v podobě luceren nebo kapliček. Sloupky tvoří štíhlý čtyř nebo osmistěn. Některé jsou po hranách zdobeny tordováním (stáčením dříku do šroubovice). Kaplice na vrcholku bývala mírně předsazena na jedné, třech nebo i všech stranách. Její hlavní ozdobou byl reliéfní krucifix (proto boží muka) někde byl doplněn o výjevy z Kristova utrpení. V některých případech sloužily kaplice jako textová pole, nesoucí údaje o fundátorovi, kameníkovi, případně mohly obsahovat letopočty a erby. Letopočty se však daří nalézt jen velmi vzácně. Tyto starobylé sloupky nejsou nijak monumentální. Jsou vysoké jen 2-3 metry, vyšší jsou vzácné. Vyšší sloupky se objevují až v období baroka. Hranatý tvar sloupku se přestal používat a začal se používat kulatý dřík se vzory v renesančními a barokními. To znamená více stupňů, tvarované patky a hlavice, kanelování (žlábkování), tordování, nebo třeba obložení révou. Hlavice se tesají podle tří řeckých stylů - dórského, iónského a korintského. Kaplice na vrcholu jsou vysoké a štíhlé. S reliéfy a začínají se objevovat sochy. Patří mezi ně převážně Panna Maria, sv. Václav, Jan Nepomucký, Svatá Trojice a další. Ale později se role sloupu mění, utváří se sloupky viniční, morové, mariánské, staví se i obelisky. Sloupky tohoto typu mizí v průběhu 17. století a

nastupují sloupy barokní. Jsou to sice pravá „boží muka“, ale jejich četnost již není až taková, jako tomu bývalo v dřívějších dobách a převážně se nacházejí na cestách k popravištím.

Postupem V tomto času boží muka v krajině mizí. Je to tím, že se čím dál tím víc objevuje místo kaplice a lucerny socha světce.

Jako materiálu se převážně používalo pískovce. V lokalitách, kde byl pískovce nedostatek, musel být nahrazen jiným materiálem. Nejčastěji byla používána žula. Tyto sloupy vytesané ze žuly se vyznačují hrubšími tvary a neobyčejnou strohostí. Důvodem bylo obtížné opracování kamene.

V kapličce na vrcholku mohl být prázdný prostor (ranější sloupy), reliéfy svatých, popřípadě scény Kristova utrpení. Někdy pouhé niky, do kterých se ukládaly svaté obrázky, malované na plechu. Velká část těchto obrázků se v průběhu dějin poztrácela, nebo byla přenesena na jiná místa. V těchto případech je obtížné určit zasvěcení. Jako nápověda nám může posloužit např. lokální název (U Prokopa, U matičky), jindy nezbývá, než se spolehnout na fantazii.

Podle způsobu stavby pozdějších božích muk se někdy rozlišují na boží muka sloupková a pilířová. Liší se vzájemně od sebe hlavně tím, že boží muka pilířová mají robustní čtverhranný dřík a často jsou stavěna z cihel a jsou omítnuta. Vyskytují se především v oblasti Hané, na jižní Moravě a v jižních Čechách.

V severních Čechách byla oblíbena více boží muka jedno straně tesána z pískovce, výjimkou není ani stavba z cihel. Označují se jako zastavení, protože připomínají zastavení na křížových cestách. Ty byly zakládány při cestách na kopce, při kostelních zdech a také ve zdech a ambitech františkánských klášterů (Herout 1981).

Zastavení mají nejvíce podobu přeměněných božích muk jsou spíš menší, s kratším dříkem. Kaplice na vrcholku je robustní a rozšířená. V ní je výklenek na reliéf, obrázek na plechu, nebo sochu. Často bývá tento výklenek také zasklen. A ani dřík není bez výzdoby. Nalézáme v něm také místo pro reliéfy ať už ornamentální nebo postavy světců, místo pro nápisy a nebo další, někdy zasklený výklenek. Na vrcholu stříšky se běžně nachází kovový kříž, který může nést Krista.

5.2.1. JEDNOTLIVÉ ČÁSTI BOŽÍCH MUK

Patka je nejspodnější část božích muk, připomínající sokl. Bývá nejčastěji obdélníkového tvaru s ohlazenými stěnami. Vrchní hrany patky mohou být různě zkoseny. Podzemní část patky se pozná podle toho, že není opracována.

Dřík navazuje na patku, která je většinou poměrně dlouhý dřík (1,5–2 m). Je užší než patka, opět obdélníkového tvaru, přičemž postranní hrany jsou zkoseny. Setkáváme se i s dříky v podobě spirály a později válce. Dřík může na sobě nést reliéfy různých znaků, nápisy či data (ta nemusí ale vždy odpovídat stáří božích muk).

Hlavice (kaplice) je zakončení této malé sakrální stavby. Jedná se o různě tvarovanou nástavbu s nikami, na jejímž vrcholu může být kamenný křížek. Hlavice mohou být zdobené různými rostlinnými motivy. Pokud se uvnitř hlavice nachází soška, bývá většinou novějšího data. Pokud došlo v průběhu let k ulomení kamenného křížku, byl nahrazen kovovým. V průběhu baroka byly též ulomené hlavice nahrazovány jinými sochařskými dílky či kříži s Ježíšem Kristem (Herout 1981).

5.3. KAPLE - KAPLIČKY

Kapličku, lze charakterizovat jako menší církevní stavbu, se kterou se většinou setkáváme zejména ve vesnicích. Je to menší budova než kaple či kostel. Je nutné vědět, že kaplička je spíše lidové označení, úředně (církevně i světsky) bývají tyto stavby většinou vedeny jako kaple (obr. 6). Kaplička bývá zasvěcena některému svatému a místně se k jednotlivým kapličkám mohou vázat různé tradiční nebo náboženské obřady a oslavy. Mívá také svůj zvon, který může, avšak nemusí, mít svoje jméno. Zvon je používán k oznamování času (tradičně *Anděl Páně* ráno, v poledne a večer), požáru a jiných mimořádných událostí. Tato tradice z našich vesnic již takřka vymizela, lidí, kteří by dokázali v současné době zvonit jednotlivé události je opravdu málo.

Největšího rozmachu dosáhlo budování kapliček v období baroka (zde se setkáváme též s velkou řadou kapliček budovaných v tzv. selském baroku) Jejich budování neustávalo ani v pozdějším období. Lze se také setkat s kapličkami v historizujících slozích i objekty moderními. Velká řada kapliček byla vystavěna i v období první republiky, např. za

finančního přispění tehdejší agrární strany. Kapličky z tohoto období lze poznat podle charakteristického jetelového symbolu na fasádě stavby (Herout 1981).

V některých případech se mohou v blízkosti kapliček se mohou nacházet tzv. boží muka, která byla budována v dřívějším období než samotné kapličky

V současné době dochází ve vesnicích z iniciativy farnosti, místních úřadů či občanských sdružení k postupné rekonstrukci kapliček. Velkým přínosem při rekonstrukcích těchto staveb je využívání financování z programů EU. Po dokončení rekonstrukcí vzhledem k jejich sakrálnímu charakteru bývá provedeno znovu vysvěcení kapličky za účasti biskupa.

5.4. SOCHY SVATÝCH

Sochy svatých byly stavěny z podobných pohnutek, jako kříže. Pouze jejich výroba byla technicky náročnější. Sochy byly potom dražší a prestižnější záležitostí. V každém regionu je jejich četnost rozdílná, což se odráželo na dostupnosti materiálu.

Sochy jsou odlišné region od regionu v závislosti na kvalitě sochařské a kamenické dílny, která je dodávala (obr. 7). Za všechny dílny na našem území lze jmenovat např. Matyáše Brauna, dílnu Jelínků v Kosmonosích, nebo dílnu rodu Zemanů. Stavba soch zaznamenala rozmach v době baroka. Jejich výroba pokračovala i v dobách klasicismu a pozdějších období, ale i tehdy se často navazovalo na barokní vzory a umělci (hlavně lidoví na vesnicích) se místo současnými trendy inspirovali starými rozevlátými sochami světců, se kterými se běžně v životě setkávali.

5.4.1. IKONOGRAFIE SOCH

Jedná se o způsob, jakým se od sebe jednotliví světci odlišovali a rozeznávali. Každému svatému byl přiřčen postoj a atributy, podle kterých mohl být kýmkoli vzdělaným rozeznán. Takto můžeme od sebe rozpoznat nejen jejich sochy, ale i reliéfy na soklech křížů či božích muk.

Mezi nejčastěji ztvárňované světce patří především sv. Jan Nepomucký. Postava arcibiskupského vikáře, kterého vyzdvihl údajně Václav Hájek z Libočan. Jeho uctívání rozšiřovali za doby protireformace jezuité. Jan Nepomucký je zobrazován držící v ruce

s krucifixem v ruce, okolo jeho hlavy se vznáší svatozář, tvořena pěti pěticípými hvězdami. Díky tomu, že skončil svržením z Karlova mostu, je označován za patrona mostů. V ruce může ještě třímát palmovou ratolest, znak všech mučedníků.

Dalším znázorňovaným světce je sv. Florián. Původně mučedník ze 3. století je zobrazován jako voják ve zbroji, s vědrem s vodou zalévající hořící dům, který se mu krčí u nohou. Po Janu Nepomuckém je na venkově našim nejoblíbenějším světce. Je patronem hasičů a chrání domy před požáry.

Svatá trojice je znázornění boha v myšlence trojjedinosti. Boha tu představují Bůh Otec (stařec), Bůh Syn (Kristus) a Duch Svätý (holubice). Často jsou zobrazováni s Pannou Marií. Mariánský kult se na venkově projevuje spíš až ke konci klasicismu a to formou svatých obrázků v božích mukách, ale objevují se i sochy Matky boží.

Také můžeme nalézt výjev Korunování Panny Marie, kdy je vynášena anděly do nebe a někdy je doprovázena i svatou trojicí. Panna Marie často stojí na podstavci kamenných křížů a trpí pohledem na umírajícího Krista (pieta).

Páni i patroni pocestných byli hlavně sv. Kryštof a sv. Roch, sv. Kryštof je tesán jako obr, nesoucí malé dítě - Krista - přes řeku. Sv. Roch je nejen opatrovník poutníků, ale také ochráncem před morem. Jeho atributem je pes s chlebem v tlamě, neboť on pečoval o nakažené morem a když sám onemocněl, pečovali o něj andělé a pes mu nosil jídlo.

Sv. Václav, svých soch mnoho neměl. Jako „pouhý“ patron země neměl pro prostý lid uplatnění.

Jako patronka horníků, vězňů, dělostřelců a ochránkyně před bleskem a morem byla znázorňována sv. Barbora. Ve většině případů je zobrazována s věží se třemi okny, kalichem s hostií, mečem jímž byla sřata a samozřejmě tedy i palmovou ratolestí mučedníků.

I na soklech soch svatých bývají vytesány modlitby, přání a také údaje o tom, kdy byla socha postavena, kým, kdo ji vytesal a důvod vybudování.

Sochy, ale i samotné kříže, bývají v pozdějších dobách doplněny o plechovou stříšku, která je chrání před deštěm a sněhem. Její okraje jsou často zdobeny volutami a závitnicemi, někdy je na lem použito ozdobného kování. I polychromie se na sochách objevuje a na některých (většinou na těch, které stojí pod nějakým přístřeškem) se dosud zachovala. Možno usuzovat, že polychromována byla původně většina, ale čas a vystavení povětrnostním vlivům je silně porušil.

5.4.2. KŘÍŽE

Kříž, jako symbol Kristovi mučednické smrti, je nejvíce se vyskytující drobnou církevní stavbou, důvodem byla poměrně snadná výroba a dostupnost materiálů. Kříže v prvopočátky byly vyráběny ze dřeva, vzhledem k tomu, že dřevo snadno podléhá povětrnostním vlivům, musely být pravidelně restaurovány a ve většině případů obnovovány. Od 18. do poloviny 19. století nahradil dřevo kámen pro svojí poměrně velkou trvanlivost. V polovině 19. století se postupně zvyšuje používání litiny a slitin kovů (např. bronz). V počátku se těchto kovů odléval pouze korpus Kristova těla. Později se z těchto materiálů začali odlévat i celé kříže. Nelze také opomenout kříže vyráběné kovářskými technikami které jsou také hojně zastoupeny.

Kříže mohly být doplněny tabulkami s nápisy (obr. 8), nebo uvedením letopočtu vybudování konkrétního kříže.

6. POPIS JEDNOTLIVÝCH STAVEB

Následující kapitola je zaměřena na popis a dokumentaci jednotlivých drobných církevních staveb na vytyčeném území. Stavby jsou seřazeny v abecedním pořadí podle názvu obce na jejímž katastru se nacházejí. Popis a dokumentace jednotlivých objektů zahrnuje: fotodokumentaci, posouzení technického stavu (tab.1), navržení nápravných opatření a stanovení přibližných nákladů na opravy.

6.1. OBEC BLATNO – KAMENNÝ KŘÍŽ S KRISTEM

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Blatno

GPS: 50° 30' 41.927" N, 13° 21' 28.836" E

Vlastník: obec

Druh objektu: kamenný kříž s Kristem

Datování: okolo roku 1750 letopočet z části nečitelný

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 9, 10)

Materiál: pískovec

Popis stavby: Jedná se o kamenný kříž s Kristem na podstavci. Ve spodní přední části vytesána postava držící kříž, na zadní straně z části nečitelný nápis "DIESE STATIA HAT ER RICHTEN LASEN AN DONHAUS... "

Posouzení technického stavu: celkový stav objektu lze hodnotit jako dobrý. Objekt nejeví známky vážnějšího poškození, pouze je celý mírně nakloněn do zadu. Dále je pozorovatelné působení povětrnostních vlivů v malém rozsahu, na spodní části podstavce je z části nečitelný nápis. Na části podstavce a sochy je viditelný mírný obrůst zeleným mechem a lišejníkem.

Nápravná opatření: mechanické očištění a provedení impregnace pro zvýšení odolnosti vůči povětrnostním vlivům. Na zadní části podstavce by bylo vhodné provést zrestaurování částečně nečitelného nápisu konturovací technikou. Provést narovnání objektu do svislé polohy.

Odhadované náklady na údržbu: celkové náklady na výše uvedená nápravná opatření byly vyčísleny na základě konzultace s odborníkem na cca 35 000 – 50 000 Kč

6.2. OBEC BLATNO (BEČOV) - KAPLE

Lokalizace: okr. Chomutov, u cesty z Blatna cca 100 m před obcí Bečov

GPS: 50° 30'3 5.838" N, 13° 20' 42.943" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Datování: r. 1799

Hodnocení stavu dle stupnice: 3,5

Fotodokumentace: (obr. 11, 12)

Materiál: na obvodové zdivo a štít byla použita kombinace omítnutého stavebního kamene a cihel. Střešní konstrukce je postavena z dřevěných trámů.

Popis stavby: jedná se o menší zděnou kapli

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v poměrně špatném technickém stavu. Fasáda objektu je vážně poškozena, z velké části chybí na obvodovém zdivu omítka. V zadní části chybí pod úroveň střechy několik cihel. Z důvodu špatného technického stavu střechy bylo provedeno provizorní zastřešení asfaltovou lepenkou. Vstupní dveře i interiér jeví známky vážného poškození.

Nápravná opatření: provedení kompletní rekonstrukce objektu zahrnující opravy fasády, střechy a interiéru a vstupních dveří.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny na částku cca 30 000 – 50 000 Kč v závislosti na rozsahu provedených prací na objektu.

6.3. OBEC BLATNO (HRADEČNÁ) – KAPLE NEPOSKVRNĚNÉHO POČETÍ PANNY MARIE

Lokalizace: okr. Chomutov, katastr obce Hradecká - centrum obce

GPS: 50° 30' 0.551" N, 13° 22' 56.977" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 2. polovina 19. století

Hodnocení stavu dle stupnice: 3

Fotodokumentace: (obr. 13, 14)

Materiál: na obvodové zdivo a štít byla použita kombinace omítnutého stavebního kamene a cihel. Střešní konstrukce je postavena z dřevěných trámů osazena pálenými taškami.

Zvonice je postavena z dřevěných trámů a zastřešena plechovou střechou cibulového typu

Popis stavby: jedná se o zděnou barokní kapli se zvonící cibulového typu, v níž je umístěn malý zvon. Na každé boční straně jsou dvě oválná okna se skleněnou výplní, vstup do kaple je zajištěn dvoudílnými dřevěnými dveřmi, na niž jsou znázorněny malé kříže. Zadní část objektu zasahuje z malé části na soukromý pozemek. Interiér kaple je z velké části zachovalý. V roce 1995 byl objekt opraven z prostředků německého sponzora a tím zachráněn od demolice.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v dobrém technickém stavu. Obvodové zdivo objektu je z velké části poškozeno opadem omítky, největší rozsah tohoto poškození je patrný na přední části nad vstupním portálem. Spodní část zdiva po celém obvodu objektu je zavlhlá do výšky 50 cm. Střecha a zvonice nejeví známky vážnějšího poškození.

Nápravná opatření: provedení odstranění omítky z celého objektu, vysušení zdiva a následné natření nové omítky fasádním nátěrem. Dřevěné části objektu mechanicky očistit a provést nátěry lazurovacími prostředky pro zvýšení odolnosti dřeva.

Odhadované náklady na údržbu: náklady byly stanoveny na cca 45 000 Kč

6.4. OBEC BLATNO (KVĚTNOV) – KAMENNÝ SMÍRČÍ KŘÍŽ

Lokalizace: okr. Chomutov, u silnice z Blatna cca 100 před obcí Květnov

GPS: 50° 30' 58.767" N, 13° 22' 15.175" E

Druh objektu: kamenný smírčí kříž (není doložen smírčí smlouvou)

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 16. století, přesné datování nebylo zjištěno

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 15, 16)

Materiál: pískovec opracovaný kamenickým způsobem

Popis stavby: jedná se o kamenný kříž s největší pravděpodobností smírčího významu, není však doložen smírčí smlouvou. Kříž je vytesán z pískovce, se zakulacenou hlavou a rameny. Ve střední části ramen je na těle kříže vytesán řecký křížek, stejné křížky jsou i na bocích hlavy, ramen a nohy. Rozměry kříže jsou 87 x 87 x 28 cm

Posouzení technického stavu: objekt je v poměrně dobrém technickém stavu. Na povrchu je patrné mírné zvětvávání kamene vlivem povětrnostních vlivů.

Nápravná opatření: jemné povrchové očištění a možnost impregnace kamene pro zvýšení odolnosti vůči povětrnostním vlivům.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny v rozsahu cca 2 000 – 3 000 Kč v závislosti na rozsahu provedených prací na objektu.

6.5. OBEC BLATNO (KVĚTNOV) – SOCHA MADONY

Lokalizace: okr. Chomutov, u silnice z Blatna před obcí Květnov cca 100 m od smírčího kříže

GPS: 50° 31' 3.548" N, 13° 22' 14.401" E

Druh objektu: kamenná pískovcová socha na kamenném podstavci

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 17. století (přesně není datováno)

Hodnocení stavu dle stupnice: 4

Fotodokumentace: (obr. 17, 18)

Materiál: pískovec opracovaný sochařským způsobem

Popis stavby: jedná se o pískovcovou sochu Madony držící narozeného Krista v levé ruce. Socha je umístěna na pískovcovém kamenném podstavci čtvercového průřezu. Na spodní přední části podstavce je vytesán nečitelný nápis.

Posouzení technického stavu: socha je v poměrně špatném technickém stavu. Je zde patrné zvětvování kamene vlivem povětrnostních vlivů, nejvíce je erozí zasažen obličej a horní část těla Madony. Rozsáhlé mechanické poškození je na zápěstí pravé ruky Madony, která zcela chybí. Na zadní části těla sochy je viditelná neodborná oprava menšího zlomu pomocí sádry. Celý objekt je mírně obrostlý mechem a lišejníkem. Ve spodní přední části podstavce je vytesán dnes již nečitelný nápis.

Nápravná opatření: odborné oddělení sochy od podstavce a provedení očištění povrchu, zrestaurování a doplnění chybějících částí sochy. Podstavec je nutno očistit a naimpregnovat z důvodu ochrany proti povětrnostním vlivům. Nečitelný nápis je nutno zrestaurovat konturovací technikou a provést následnou kompletaci objektu.

Odhadované náklady na údržbu: z důvodu náročnosti restaurátorských prací byly náklady vyčísleny cca na 80 000 Kč

6.6. OBEC BLATNO (KVĚTNOV) – POZŮSTATKY KAMENNÉHO PODSTAVCE S OHRÁDKOU

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Květnov

GPS: 50° 31' 11.082" N, 13° 22' 15.969" E

Druh objektu: pozůstatky kamenného podstavce s ohrádkou

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: r. 1737

Poničeno: v 80. letech 20. století

Hodnocení stavu dle stupnice: 3,5

Fotodokumentace: (obr. 19, 20)

Materiál: pískovec opracovaný sochařským způsobem, dřevěné trámkové oplocení

Popis stavby: původně se jednalo o kamenný kříž na podstavci ohrazenou čtyřmi kamennými sloupky čtvercového průřezu zakončené ozdobnou hlavicí. Sloupky byly vzájemně vodorovně propojeny v horní a spodní části dřevěným zábradlím. Na přední části podstavce je vytesaný nečitelný nápis.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v technicky velmi špatném stavu jedná se pouze o pozůstatky pískovcového podstavce kříže a čtyř menších sloupů po každé straně vzájemně spojených dřevěným zábradlím. Jeden ze sloupků vyvrácen a ponechán na místě. Kříž se v současné době podrobuje celkové rekonstrukci.

Nápravná opatření: provedení mechanického očištění kamenných částí a následná impregnace kamene pro ochranu proti povětrnostním vlivům. Zrestaurování nečitelného nápisu konturovací technikou. Dále by bylo nutno provést znovu usazení vyvráceného sloupku a obnovy dřevěného propojovacího zábradlí. Po zrestaurování sochy provést kompletaci objektu.

Odhadované náklady na údržbu: náklady nelze vyčíslit, jedná se o velmi náročnou opravu.

6.7. OBEC BLATNO (MEZIHORÍ) - KAPLE

Lokalizace: okr. Chomutov, katastr obce Blatno (Mezihoří)

GPS: 50° 32' 24.478" N, 13° 21' 45.598" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Datování: r. 1900

Hodnocení stavu dle stupnice: 4

Fotodokumentace: (obr. 21, 22)

Materiál: na obvodové zdivo a štít byla použita kombinace omítnutého stavebního kamene a cihel. Střešní konstrukce a zvonice je postavena z dřevěných trámů a osazena šindeli.

Popis stavby: jedná se o větší zděnou kapli se zvonicí

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v poměrně špatném technickém stavu. Fasáda objektu je vážně poškozena, z velké části chybí na obvodovém zdivu omítka.

Střecha i s částí zvonice je v havarijním stavu z části jí kus chybí, v současné době je střecha provizorně zakryta. Okna jsou bez výplně a jsou provizorně zabetonována. Vstupní dveře jsou také ve velmi špatném stavu. Interiér i část původního vybavení je značně poškozen. Objekt má být v nejbližší době rekonstruován

Nápravná opatření: provedení kompletní rekonstrukce objektu zahrnující opravy fasády, střechy se zvonicí a interiéru s nutnou rekonstrukcí vstupních dveří a okenních výplní.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny na částku cca 150 000 – 200 000 Kč v závislosti na rozsahu provedených prací na objektu.

6.8. OBEC BLATNO (RADENOV) - SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Radenov, u domu č.p.7.

GPS: 50° 31' 36.824" N, 13° 21' 36.886" E

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Druh objektu: socha sv. Jana Nepomuckého

Datování: r.1713

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 23, 24)

Materiál: pískovec

Popis stavby: jedná se o pískovcovou sochu sv. Jana Nepomuckého, která je umístěna na pískovcovém podstavci čtvercového průřezu. Po obvodu podstavce jsou na plochách vytesány ornamenty, na zadní straně je nečitelný nápis s letopočtem 1713.

Posouzení technického stavu: celkový stav sochy je uspokojivý. Na velké části sochy je patrné mírné zvětvárání vlivem povětrnostních vlivů. Na spodní části podstavce je patrný mírný obrůst mechem a lišejníkem. Reliéfy na podstavci jsou v dobrém stavu s náznaky zvětvárání v malém rozsahu. Nápis na zadní části podstavce je nečitelný vlivem povětrnostních vlivů.

Nápravná opatření: očištění sochy od mechu a lišejníku, a provedení impregnace pro zvýšení odolnosti vůči povětrnostním vlivům. Nápis na zadní straně zrenovovat konturovaní technikou.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny na částku cca 10 000 Kč

6.9. OBEC BLATNO (ŠERCHOV) – POZŮSTATKY KAPLE ZVĚSTOVÁNÍ PANNY MARIE

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Šerchov

GPS: 50° 30' 20.836" N, 13° 23' 2.783" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 2. polovina 18. století

Zbořeno: z důvodu propadlé střechy roce 2000.

Hodnocení stavu dle stupnice: 5

Fotodokumentace: (obr. 25, 26)

Materiál: na obvodové zdivo a štít byla použita kombinace omítnutého stavebního kamene a cihel. Střešní konstrukce je postavena z dřevěných trámů.

Popis stavby: jednalo se o zděnou barokní kapli s charakteristicky vykrojeným štítem v přední části

Posouzení technického stavu: v současné době jsou patrné jen drobné pozůstatky po objektu ve formě části obvodového zdiva s polygonálním závěrem ve výšce cca 0,7m.

Nápravná opatření: nelze stanovit, objekt je z velké části zbořen

Odhadované náklady na údržbu: nelze vyčíslit

6.10. OBEC BLATNO (ŠERCHOV) – KOVOVÝ KŘÍŽ

Lokalizace: okr. Chomutov, před hostincem v obci Šerchov

GPS: 50° 30' 24.14" N, 13° 23' 7.544" E

Druh objektu: železný kříž s Kristem na kamenném podstavci

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 17. století

Hodnocení stavu dle stupnice: 2,5

Fotodokumentace: (obr. 27, 28)

Materiál: podstavec kříže vytesán z pískovce, samotný kříž je vyroben z kovu

Popis stavby: jedná se o kovový zdobený kříž s Kristem na kamenném podstavci, v přední části s nečitelným nápisem. Kříž je ve střední části pod tělem Krista doplněn oválnou kovovou tabulkou s nečitelným nápisem.

Posouzení technického stavu: v současné době je kovová část kříže značně zkorodována, kamenný podstavec je mírně obrostlý mechem a lišejníkem. Nápis na přední části kříže je nečitelný z důvodu působení povětrnostních vlivů

Nápravná opatření: provedení demontování a očištění kovové části od rzi a natření ochrannými prostředky. Kamennou část očistit od nečistot a ošetřit ji impregnačním prostředkem pro zvýšení odolnosti vůči povětrnostním vlivům. Nečitelný nápis zrestaurovat konturovací technikou a následné zkompletování kříže.

Odhadované náklady na údržbu: předběžná částka na opravu byla stanovena památkovou péčí cca na 20 000 Kč

6.11. OBEC BLATNO (ŠERCHOV) – POZŮSTATKY KAMENNÉHO POSTAVCE KŘÍŽE

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Šerchov po pravé straně u silnice ve směru na Chomutov

GPS: 50° 30' 21.399" N, 13° 23' 6.013" E

Druh objektu: původně kamenný kříž na kamenném podstavci

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 2. polovina 18. století

Poničeno: v roce 1986 při zemních pracích

Hodnocení stavu dle stupnice: 4,5

Fotodokumentace: (obr. 29, 30)

Materiál: opracovaný pískovec

Popis stavby: jednalo se o kamenný kříž na kamenném podstavci. Na přední straně postavce byl vytesán nápis dnes již nečitelný.

Posouzení technického stavu: v současné době se zde nachází pouze vylomená spodní část podstavce kříže na které je z přední strany vytesán nečitelný nápis. Zbylé části kříže byly odvezeny. Podstavec je slabě obrostlý lišejníkem a mechem.

Nápravná opatření: nelze stanovit, rozsah poškození je příliš velký a oprava by byla velmi nákladná. V tomto případě by se jednalo o zrestaurování zbylé části a vytvoření repliky celého tělesa kříže. (O opravě se neuvažuje z důvodu nákladnosti projektu)

Odhadované náklady na údržbu: nelze vyčíslit

6.12. OBEC BLATNO (ZÁKOUTÍ) – KAPLE

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Zákoutí

GPS: 50° 32' 46.84" N, 13° 21' 5.798" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 19. století

Hodnocení stavu dle stupnice: 1

Fotodokumentace: (obr. 31, 32)

Materiál: na obvodové zdivo bylo použito pálených cihel. Střešní konstrukce a zvonice je postavena z dřevěných trámů. Jako střešní krytiny bylo použito plechu.

Popis stavby: jedná se o kapli čtvercového průřezu se zvonící zakončenou cibulovou střechou. Interiér je tvořen původním oltářem.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v perfektním.

Nápravná opatření: z důvodu perfektního stavu objektu nebudou navržena primární nápravná opatření. Jako preventivní opatření, lze stanovit pouze pravidelnou údržbu objektu.

Odhadované náklady na údržbu: roční náklady na údržbu byly stanoveny na cca 3 000 Kč.

6.13. OBEC BLATNO (ZÁKOUTÍ) – KOVOVÝ KŘÍŽ NA KAMENNÉM PODSTAVCI

Lokalizace: okr. Chomutov, před obcí Zákoutí rozcestí, u nové cesty na Mezihoří

GPS: 50° 32' 42.416" N, 13° 21' 13.473" E

Druh objektu: kovový kříž na kamenném podstavci

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 2. polovina 18 st.

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 33)

Materiál: podstavec – pískovec, kříž - kov

Popis stavby: jedná se o menší kovový kříž na pískovcovém podstavci čtvercového průřezu. Podstavec je neodborně natřen bílou barvou, na přední části nečitelný nápis. Mezi rameny kříže je umístěna porcelánová soška Panny Marie, která není původní součástí kříže.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v dobrém stavu. Kovový kříž je natřen stříbrnou barvou. Podstavec je natřen bílou barvou a z přední části je nečitelný nápis.

Nápravná opatření: provedení odborného ošetření pískovcového podstavce a zrestaurování nápisu konturovací technikou.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci byly náklady na nápravná opatření stanoveny na cca 3 000 Kč.

6.14. OBEC BOLEBOŘ – SOCHA SV. DONÁTA

Lokalizace: okr. Chomutov, obce Boleboř po pravé straně u silnice z Jirkova na okraji obce u bývalého JZD

GPS: 50° 32' 1.538" N, 13° 25' 1.061" E

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Druh objektu: socha sv. Donáta

Datování: r.1744

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 34, 35)

Materiál: pískovec

Popis stavby: jedná se o pískovcovou sochu sv. Donáta, která je umístěna na pískovcovém podstavci. Ve spodní přední části podstavce je vytesán letopočet 1744.

Posouzení technického stavu: celkový stav sochy je uspokojivý, na několika místech jsou viditelné neodborné opravy pomocí malty a sádry (světlá místa na soše a podstavci). Ve spodní části podstavce je viditelná odborně opravená příčná trhlinka. Na několika místech je viditelný mírný obrůst mechem a lišejníkem.

Nápravná opatření: očištění sochy od mechu a lišejníku, opravit neodborně provedené zásahy. Jako preventivní opatření by bylo vhodné provést celkovou impregnaci vůči povětrnostním vlivům.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny na částku cca 20 000 Kč.

6.15. BOLEBOŘ (ORASÍN) – KAPLE PANNY MARIE

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Orasín

GPS: 50° 32' 5.194" N, 13° 23' 56.929" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: r. 1725

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 36, 37)

Materiál: na obvodové zdivo bylo použito pálených cihel. Střešní konstrukce a postavena z dřevěných trámů. Jako střešní krytiny bylo použito pálených tašek měděných plechů.

Popis stavby: jedná se o kapli čtvercového průřezu s polygonálním zakončením s dřevěnou zvonicí přílbového typu. Na každé boční straně kaple jsou dvě velká okna. Interiér je tvořen původní výzdobou a oltářem.

Posouzení technického stavu: objekt prošel v roce 1995 kompletní rekonstrukcí, a v současné době se nachází v dobrém stavu. Po obvodu objektu je viditelné zvlhnutí stěn co výšky cca 1 m. Na fasádě objektu je viditelné poškození ve formě odlupování části omítky. Střecha je z části obrostlá lišejníkem mechem. Oltář a výzdoba interiéru je původní a ve velmi dobrém stavu.

Nápravná opatření: provést sanační opatření vedoucí k vysušení objektu a následně opravit poškozenou fasádu. Očistit střechu objektu.

Odhadované náklady na údržbu: náklady na nápravná opatření byly po konzultaci s odborníkem stanoveny na cca 40 000 Kč.

6.16. BOLEBOŘ (ORASÍN) – KRUCIFIX

Lokalizace: okr. Chomutov, u autobusové zastávky

GPS: 50° 32' 6.55" N, 13° 24' 1.353" E

Druh objektu: krucifix umístěný ve zděném výklenku

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: r.1743

Hodnocení stavu dle stupnice: 3.5

Fotodokumentace: (obr. 38, 39)

Materiál: výklenek postaven z kombinace cihel a kamene, obvod nad výklenkem olemován pálenými taškami.

Popis stavby: jedná se o středně velkou čtvercovou zděnou kapli se zvonící zakončenou cibulovitou střechou.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v poměrně špatném technickém stavu. Fasáda objektu je vážně poškozena, z velké části chybí na obvodovém zdivu omítka. Střecha objektu je provizorně zakryta asfaltovou lepenkou a zvonice odstraněna. Vstupní dveře a okenní výplně jsou poškozeny částečně.

6.17. OBEC BOLEBOŘ (SVAHOVÁ) - KAPLE

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Svahová

GPS: 50° 33' 17.883" N, 13° 24' 37.158" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: r. 1799

Hodnocení stavu dle stupnice: 3

Fotodokumentace: (obr. 40, 41)

Materiál: na obvodové zdivo a štít byla použita kombinace omítnutého stavebního kamene a cihel. Střešní konstrukce a zvonice je postavena z dřevěných trámů.

Popis stavby: jedná se o středně velkou čtvercovou zděnou kapli se zvonicí zakončenou cibulovitou střechou.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v poměrně špatném technickém stavu. Fasáda objektu je vážně poškozena, z velké části chybí na obvodovém zdivu omítka. Střecha objektu je provizorně zakryta asfaltovou lepenkou a zvonice odstraněna. Vstupní dveře a okenní výplně jsou poškozeny částečně.

Nápravná opatření: provedení kompletní rekonstrukce objektu zahrnující opravy fasády, střechy a interiéru. U vstupních dveřích nutno provést menší opravy, zejména natření lazurovacím nátěrem. (Obec Boleboř plánuje provedení opravy objektu)

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny na částku cca 60 000 Kč v závislosti na rozsahu provedených prací na objektu.

6.18. OBEC KÁLEK – KAPLE

Lokalizace: okr. Chomutov, obec Kálek po pravé straně u cesty směr Boleboř - Kálek

GPS: 50° 34' 22.121" N, 13° 19' 50.276" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: r. 1768

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 42, 43)

Materiál: na obvodové zdivo bylo použito pálených cihel. Střešní konstrukce postavena z dřevěných trámů. Jako střešní krytiny bylo použito šindelů.

Popis stavby: jedná se o kapli čtvercového průřezu s půlkruhovým zakončením.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt po částečné rekonstrukci. Na objektu byla zrenovována v roce 2008 střešní konstrukce a jako krytiny bylo použito asfaltových šindelů. Obvodové zdivo bylo částečně opraveno neodborným omítnutím. Vnitřní prostor kaple byl vymalován na bílo a podlaha natřena šedou barvou. Vnitřní vybavení chybí společně se vstupními dveřmi. V roce 2008 prošel objekt částečnou rekonstrukcí

Nápravná opatření: odborné opravení fasády objektu a osazení vstupními dveřmi. Interiér lze doplnit replikami.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny cca na 60 000 Kč. Náklady na rekonstrukci v roce 2008 byly vyčísleny 25 000 Kč.

6.19. OBEC KÁLEK (JINDŘICHOVA VES) – KAPLE SV. ANNY

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Jindřichova Ves

GPS: 50° 34' 12.059" N, 13° 17' 47.802" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování:

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 44, 45)

Materiál: na obvodové zdivo bylo použito pálených cihel. Střešní konstrukce a zvonice je postavena z dřevěných trámů. Jako střešní krytiny bylo použito šindelů.

Popis stavby: jedná se o kapli čtvercového průřezu s polygonálním, zakončením se zvonící cibulového typu. Interiér je tvořen původní výzdobou a oltářem.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt ve velice dobrém stavu. Obvodové zdivo a fasáda nejeví známky většího poškození. Z venku nad vstupními dveřmi jsou viditelné zelenomodré skvrny způsobené oxidací měděných plechů po okraji střechy. Hlavní vstupní dveře jsou vážně poškozeny vylomením. Interiér je udržovaný a je v dobrém stavu.

Nápravná opatření: očištění skvrn na přední straně fasády, výměna vstupních dveří

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny cca na 7 000 Kč.

6.20. OBEC KÁLEK (NAČETÍN) – KAPLE SV. HUBERTA

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Načetín u odbočky na Jindřichovu Ves

GPS: 50° 34' 26.725" N, 13° 17' 32.223" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: r. 1891

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr.46, 47)

Materiál: na obvodové zdivo a štít byla použita kombinace omítnutého stavebního kamene a cihel. Střešní konstrukce a zvonice je postavena z dřevěných trámů, jako střešní krytiny bylo použito pálených tašek.

Popis stavby: jedná se o menší kapli čtvercového průřezu se zvonicí zakončenou stanovou střechou.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v dobrém technickém stavu. Obvodové zdivo nejeví známky vážnějšího poškození, pouze po obvodu ve spodní části je viditelné mírné navlhání zdiva do výšky cca 0,3 m. Zastřešení objektu se zvonicí je také v dobrém stavu, bez zjevného poškození. V interiéru kaple se nachází původní oltář, pravidelně udržovaný bez poškození.

Nápravná opatření: provedení sanačních prací směřovaných na vysušení a zabránění dalšího navlhání obvodového zdiva.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny na částku cca 10 000 Kč v závislosti na rozsahu provedených prací na objektu.

6.21. OBEC VYSOKÁ PEC – KAPLE

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Vysoká Pec.

GPS: 50° 31' 31.835" N, 13° 28'11.406" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: 1904

Hodnocení stavu dle stupnice: 1

Fotodokumentace: (obr.48, 49)

Materiál: na obvodové zdivo bylo použito pálených cihel. Střešní konstrukce a postavena z dřevěných trámků. Jako střešní krytiny bylo použito pálených tašek.

Popis stavby: jedná se o kapli čtvercového průřezu s polygonálním zakončením se zděnou zvonicí stanového typu. Na každé boční straně kaple je velké okno Interiér není původní.

Posouzení technického stavu: objekt prošel v roce 2008 kompletní opravě, a v současné době se nachází ve výborném technickém stavu. *Nápravná opatření:* u objektu budou stanoveny pouze preventivní opatření vedoucí k udržení současného stavu, ve formě pravidelné údržby.

Odhadované náklady na údržbu: stanoveno na cca 3 000 Kč ročně. Obec získala v roce 2008 dotaci 250.000,- Kč na opravu kaple z krajského Programu obnovy venkova.

6.22. OBEC VYSOKÁ PEC (DRMALY) – KOVOVÝ KŘÍŽ NA KAMENNÉM PODSTAVCI

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Drmaly u nové výstavby.

GPS: 50° 31' 20.088" N, 13° 27' 15.513" E

Druh objekt: kovový kříž na kamenném podstavci

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování: r. 1848

Hodnocení stavu dle stupnice: 2,5

Fotodokumentace: (obr. 50, 51)

Materiál: podstavec – pískovec, kříž - kov

Popis stavby: jedná se o k kovový kříž na pískovcovém podstavci čtvercového průřezu.natřený bílou barvou, na přední části nečitelný nápis a letopočet 1848. Ramena kříže jsou spojena kovářským nýtem.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt v dobrém stavu. Kovový kříž je po celém povrchu zkorodovaný. Na podstavci je viditelné odlupování barvy a obrůst lišejníkem mechem po celém obvodu podstavce. V přední části postavce je nečitelný nápis a letopočet 1848. Na pravé spodní části podstavcové podesty je viditelné drobné odlomení části rohu.

Nápravná opatření: očištění a odborného ošetření pískovcového podstavce a zrestaurování nápisu konturovací technikou. Kovový kříž je nutno očistit a provést ochranný nátěr.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci byly náklady na nápravná opatření stanoveny na cca 10 000 Kč.

6.23. OBEC VYSOKÁ PEC (PYŠNÁ) – KAPLE

Lokalizace: okr. Chomutov, centrum obce Pyšná na pravé straně od směrem k lyžařským vlekům.

GPS: 50° 32' 43.229" N, 13° 26' 16.901" E

Druh objektu: kaple

Vlastník: obec

Spádová farnost: Římskokatolická farnost sv. Jiljí Jirkov

Datování:

Hodnocení stavu dle stupnice: 2

Fotodokumentace: (obr. 52,53)

Materiál: na obvodové zdivo bylo použito pálených cihel. Střešní konstrukce a zvonice je postavena z dřevěných trámků. Jako střešní krytiny bylo použito šindelů .

Popis stavby: jedná se o kapli čtvercového průřezu s polygonálním zakončením se zvonicí stanového typu. Na bočních stranách kaple jsou dvě malá okna. Interiér je tvořen původní výzdobou a oltářem.

Posouzení technického stavu: v současné době je objekt ve dobrém stavu. Po obvodu stavby je viditelné vlhnutí zdiva do výšky cca 0,6 m. Přední část nad vstupem je mírně znečištěna začínající plísní. Střecha objektu a zvonice nejeví viditelné známky poškození. Objekt byl v roce 2006 opraven.

Nápravná opatření: očištění skvrn na přední straně fasády a provedení sanačních opatření vedoucích k vysušení objektu.

Odhadované náklady na údržbu: po konzultaci s odborníkem byly náklady na nápravná opatření stanoveny cca na 30 000 Kč.

Popis stavby: jedná se o zděný výklenek kde původně stávala soška sv. Jana Nepomuského z roku 1743. Po jejím zmizení jí vystřídala soška Panny Marie a tu následně vystřídal kovový krucifix s Kristem na menším kamenném podstavci v přední části s nečitelným letopočtem.

Posouzení technického stavu: objekt se v současné době nachází v dobrém stavu. Na fasádě je viditelné částečné odlupování omítky. Kovovému kříži chybí horní část nad rameny. Podstavec kříže natřen bílou barvou.

Nápravná opatření: provést opravu fasády. U kříž je nutno očistit od koroze a natřít ochranným nátěrem.

Odhadované náklady na údržbu: náklady na nápravná opatření byly po konzultaci s odborníkem stanoveny na cca 15 000 Kč.

7. VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Na vytyčeném území bylo zmapováno celkem 23 drobných církevních staveb, u nichž byl posuzován jejich celkový technický stav a byla navržena nápravná opatření. Technický stav jednotlivých objektů se individuálně liší. Jsou zde zastoupeny objekty v dokonale udržovaném stavu, v dobrém stavu, ale i objekty v havarijním stavu či úplně pobořeny. Z celkového počtu 23 mapovaných objektů jsou pouze dva hodnoceny st. 1 a jeden st. 5. Ostatní objekty se pohybují v rozmezí st. 2 – 4,5. Většina objektů byla zachráněna od havarijního stavu místními občany, kteří zajistili alespoň nejnnutnější opravy a údržby objektů. Tyto opravy prováděné v dobré víře pomoci objektům, však v některých případech spíše objektům přitížily. Jako příklad lze uvést sochu Madony v obci Blatno (Květnov), kde při snaze opravy, došlo k poškození sochy a neodbornému nahrazení odloupané části pískovce sádrou.

Výzkumem bylo také zjištěno, že v některých obcích byly objekty zbořeny a to i po roce 1989 z důvodu neochoty investovat do oprav ze strany obcí. Jako příklad lze uvést kapli zvěstování Panny Marie v obci Blatno (Šerchov) která byla zbořena v roce 2000 z důvodu neochoty investovat do částečné opravy střechy ze strany obce.

Při zjišťování, proč obce nechtějí v některých případech financovat opravy a údržbu jednotlivých objektů na svých katastrech, bylo nejčastěji uváděno pět následujících faktorů.

1. nevyřešené majtkové poměry jednotlivých objektů.
2. obce preferují investice přednostnějších investic spojených s rozvojem obce.
3. obce mají snahu investovat do oprav, ale mají omezené finanční prostředky.
4. špatná spolupráce s památkovou péčí.
5. neznalost ze strany vedení obce o možnosti čerpání finančních prostředků z dotací určených na tuto problematiku.

Za nejzávažnější problém považují bod 5. a to neznalost možností čerpat finanční prostředky z dotací a fondů určených k těmto účelům. Jako příklad lze uvést (dotaci ministerstva zemědělství poskytované obcím do 500 obyvatel z evropských fondů v rámci EAFRD - Programu rozvoje venkova. Na opravu sakrálních staveb – ať už jsou prohlášeny památkami či nikoli – je určeno opatření III.2.2. - Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova. Administraci Programu rozvoje venkova zajišťuje Státní zemědělský intervenční fond). Vedení některých obcí argumentuje tím, že čerpání těchto prostředků je složité a příprava projektů administrativně náročná. Proto bych jako nápravná opatření v tom to směru navrhl zvýšení informovanosti, zaměřené na využití čerpání zmíněných finančních prostředků a prohloubení spolupráce s památkovou péčí.

Jsou však, ale i obce kde opravy drobných církevních staveb byli financovány z fondů a dotací určených pro tyto účely jako příklad lze uvést obec Vysoká Pec kde byla z prostředků Ústeckého kraje realizována celková oprava kaple v hodnotě 250 000 Kč.

Je nutno také zmínit že kromě, poničených památek se v poslední době setkáváme i s problematikou odcizení části nebo dokonce celého objektu. V mapovaném území došlo za období poslech dvou let k vykradení 2 kaplí, odcizení jedné sochy (podstavec ponechán a poničen) a 3 smírčích křížů. Výzkumem bylo zjištěno že odcizené smírčí kříže se v současné době nacházejí na soukromém pozemku a jsou součástí soukromé sbírky (obec ani jméno majitele zde není úmyslně uvedeno).

8. ZÁVĚR

Drobné církevní stavby byly a jsou neodmyslitelnou součástí naší kulturní krajiny. Úkolem mé práce bylo zmapování jednotlivých drobných církevních staveb na území chomutovské části krušných hor, posoudit jejich technický stav a navrhnout nápravná opatření. Po zmapování všech 23 objektů jsem došel k závěru, že většina objektů na mapovaném území vyžaduje opravu různého charakteru. Největším problémem zůstává v nedostatečném financování údržby těchto objektů ze strany obcí. Poznatky uvedené v této práci by měli přispět ke zlepšení přístupu ze strany obcí v rámci udržování kvalitní péče o drobné církevní stavby. Důležité je také upozornit na skutečnost že tyto stavby patřily a patří k neodmyslitelnému kulturnímu odkazu a proto je nutno o ně pečovat.

LITERATURA

- [1] *Binterová, Z.*: Od Kálku po Boleboř a Blatno, Chomutov 2000, s.
- [2] *Binterová, Z.*: Zaniklé obce Chomutovska I. Okresní muzeum v Chomutově, 1995, s. 55
- [3] *Čepelák, P.* : Těžba kamence na Chomutovsku a její význam pro cestovní ruch. VŠB – TU Ostrava 2006, s. 6 - 8
- [4] *Herout, J.*: Staletí kolem nás. Praha: Panorama 1981, s. 177, 178, 226, 227
- [5] *Ing. PhDr. Muka, J. a kol.*: ABC kulturních památek. Praha: Panorama 1985
- [6] *Poche, E. kol.*: Umělecké památky Čech A – Ž. Praha: Academia 1977 – 1982
- [7] *Salajka, M.*: Slovník náboženských a teologických výrazů a pojmů. Praha:Blahoslav 2000
- [8] *Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D.*: Ekonomie.Praha: Svoboda 1995
- [9] *Urfus, V. a kol.*: Kamenné kříže Čech a Moravy. Praha: Argo 2001, s. 18 - 31
- [10] *Valenčík, M.*: Ohrožené památky, kostely, kaple a kapličky v České republice. Praha: Baset 2006, s. 45 - 49
- [11] *Tiskové dokumenty Památkové péče ČR*
- [12] *Konzultace s pracovníky památkové péče ČR*

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

(www.chomutov.cz)

(www.kostely.tnet.cz)

(www.szif.cz)

(www.mmr.cz)

(www.smircikrize.euweb.cz)

(www.npu.cz)

OBRAZOVÉ A TABULKOVÉ PŘÍLOHY

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH A TABULEK

Tab. 1 Stupnice hodnocení technického stavu objektů, s. 56

(autor)

Obr.1 Mapka ČR se znázorněním chomutovského okresu, s. 57

(www.chomutov-mesto.cz)

Obr. 2 Pohled na kostel Nanebevzetí Panny Marie v zaniklé obci Doupov, s. 57

(archiv regionálního muzea Chomutov)

Obr.3 Zobrazení jednotlivých typů kamenných křížů, s. 58

(Urfus et. al. 2001)

Obr. 4 Kamenný smírčí kříž u obce Květnov , s. 59

(originál 2009)

Obr. 5 Boží muka v obci Místo, s. 59

(originál 2008)

Obr. 6 Kaple svatého Huberta v obci Načetín, s. 60

(originál 2008)

Obr. 7 Socha sv. Donáta z r. 1744 v obci Boleboř, s. 60

(originál 2009)

Obr. 8 Litinový kříž s Kristem na kamenném podstavci v obci Šerchov, s. 61

(originál 2009)

Obr. 9 Kamenný kříž s Kristem obec Blatno celkový pohled, s. 62

(originál 2009)

Obr. 10 Detailní pohled na vytesaný reliéf na podstavci kříže obec Blatno, s. 63

(autor 2009)

Obr. 11 Čelní pohled na kapli v obci Blatno (Bečov), s. 64

(autor 2008)

Obr. 12 Boční pohled na kapli v obci Blatno (Bečov), s. 65

(autor 2008)

Obr. 13 Kaple neposkrvněného početí Panny Marie Blatno (Hradečná), s. 66

(autor 2009)

Obr.14 Čelní pohled na kapli neposkrvněného početí Panny Marie Blatno (Hradečná), s. 67

(autor 2009)

Obr. 15 Kamenný smírčí kříž u obce Blatno (Květnov), s. 68

(autor 2009)

Obr. 16 Detail vytesaných křížků na horní straně hlavy a ramen kříže u obce Blatno (Květnov), s. 69

(autor 2009)

Obr. 17 Socha Madony u obce Blatno (Květnov), s. 70

(autor 2009)

Obr. 18 Detail poškození sochy madony u obce Blatno (Květnov), s. 71

(autor 2009)

Obr. 19 Pozůstatky kamenného podstavce s ohrádkou v obci Blatno (Květnov), s. 72

(autor 2009)

Obr. 20 Zadní pohled na pozůstatky kamenného podstavce s ohrádkou v obci Blatno (Květnov), s. 72

(autor 2009)

Obr. 21 Kaple Blatno (Mezihoří), s. 73

(autor 2009)

Obr. 22 Detail poškození střechy a zvonice Kaple v obci Blatno (Mezihoří), s. 74

(autor 2009)

Obr. 23 Socha sv. Jana Nepomuckého v obci Blatno (Radenov), s. 75

(autor 2009)

Obr. 24 Reliéf na čelní straně podstavce sochy v obci Blatno (Radenov), s. 76

(autor 2009)

Obr. 25 Dobový pohled na kapli v obci Blatno (Šerchov), s. 77

(Oblastní muzeum Chomutov)

Obr. 26 Současný stav pozůstatků kaple v obci Blatno (Šerchov), s. 77

(autor 2009)

Obr. 27 Kovový kříž na kamenném podstavci v obci Blatno (Šerchov), s. 78

(autor 2009)

Obr. 28 Detail ornamentu na spodní části kovového kříže v obci Blatno (Šerchov), s. 79

(autor 2009)

- Obr. 29 Pozůstatky kamenného podstavce kříže v obci Blatno (Šerchov), s. 80*
(autor 2009)
- Obr. 30 Zadní část pozůstatků kamenného podstavce kříže v obci Blatno (Šerchov), s. 81*
(autor 2009)
- Obr. 31 Kaple v obci Blatno (Zákoutí), s. 82*
(autor 2009)
- Obr. 32 Boční pohled na kapli v obci Blatno (Zákoutí), s. 83*
(autor 2009)
- Obr. 33 Kovový kříž na kamenném podstavci u obce Blatno (Zákoutí), s. 84*
(autor 2009)
- Obr.34 Socha sv. Jana Nepomuského v obci Boleboř, s. 85*
(autor 2009)
- Obr. 35 Opravovaná část podstavce sochy sv. Jana Nepomuského v obci Boleboř, s. 86*
(autor 2009)
- Obr. 36 Kaple Panny Marie v obci Boleboř (Orasín), s. 87*
(autor 2009)
- Obr. 37 Interiér Kaple Panny Marie v obci Boleboř (Orasín), s. 88*
(autor 2009)
- Obr. 38 Kovový Krucifix ve zděném výklenku v obci Boleboř (Orasín), s. 89*
(autor 2009)
- Obr. 39 Detail kovového krucifixu v obci Boleboř (Orasín), s. 90*
(autor 2009)
- Obr. 40 Kaple v obci Boleboř (Svahová), s. 91*
(autor 2008)
- Obr. 41 Zadní pohled na kapli v obci Boleboř (Svahová), s. 92*
(autor 2008)
- Obr. 42 Kaple v obci Kálek, s. 93*
(autor 2009)
- Obr. 43 Boční pohled na kapli v obci Kálek, s. 94*
(autor 2009)
- Obr. 44 Kaple sv. Anny v obci Kálek (Jindřichova Ves), s. 95*
(autor 2009)

Obr. 45 Interiér kaple sv. Anny v obci Kálek (Jindřichova Ves), s. 96

(autor 2009)

Obr. 46 Kaple sv. Huberta v obci Kálek (Načetín), s. 97

(autor 2009)

Obr. 47 Boční pohled na kaple sv. Huberta v obci Kálek (Načetín), s. 98

(autor 2009)

Obr. 48 Kaple v obci Vysoká Pec, s. 99

(autor 2009)

Obr. 49 Boční pohled na kapli v obci Vysoká Pec, s. 100

(autor 2009)

Obr. 50 Kovový kříž na kamenném podstavci v obci Vysoká Pec (Drmalý), s. 101

(autor 2009)

Obr. 51 Detail kovového kříže v obci Vysoká Pec (Drmalý), s. 102

(autor 2009)

Obr. 52 Kaple v obci Vysoká pec (Pyšná), s. 103

(autor 2009)

Obr. 53 Boční pohled na kapli v obci Vysoká Pec (Pyšná), s. 104

(autor 2009)

Tab. 1 Stupnice hodnocení technického stavu objektů (autor)

Stupnice hodnocení	Charakteristika technického stavu objektu
1	<ul style="list-style-type: none"> - objekt ve výborném stavu (po celkové rekonstrukci) - není nutná oprava - pro udržení dobrého stavu doporučena pravidelná údržba
2	<ul style="list-style-type: none"> - objekt je v dobrém stavu (není staticky narušen) - povrchové poškození je pouze v malém měřítku (mírný obrůst, drobné poškození vlivem zvětrávání, drobné narušení fasády) - nutno provést drobné opravy poškozených částí - pro udržení dobrého stavu doporučena pravidelná údržba
3	<ul style="list-style-type: none"> - objekt v celkově dobrém stavu (není staticky narušen) - poškození pouze povrchové (fasáda, omítka, zvětrávání, obrůst z větší části) - drobné poškození střechy - nutno provést opravy poškozených částí
4	<ul style="list-style-type: none"> - objekt je v havarijním stavu (možnost narušení statiky) - chybějící části - silné narušení vlivem povětrnostních vlivů - nutná kompletní oprava - vysoká nákladnost opravy
5	<ul style="list-style-type: none"> - objekt zcela zničen - nelze provést opravu

